Depozitář

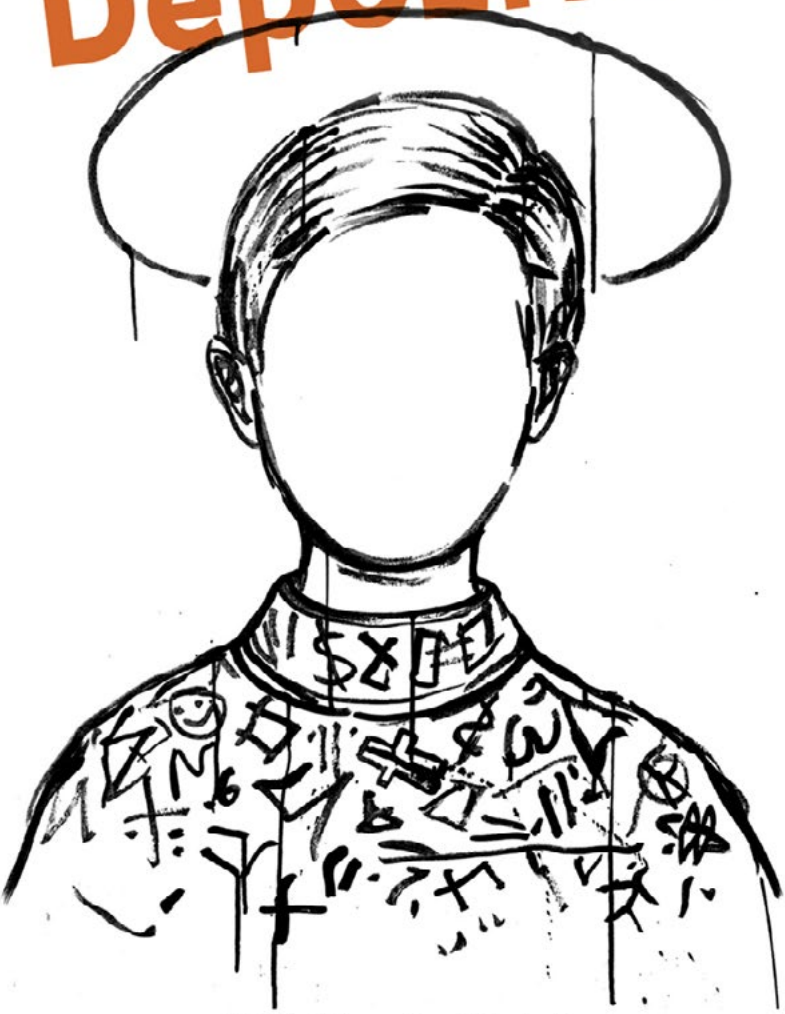

Jiří Machalický

Depozitář

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiří Machalický
Depozitář – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Depozitář

Povídky a črty

Jiří Machalický

Depozitář

Povídky a črty

Plus

Upřímnost

(Namísto předmluvy)

Mám rád spisovatele, kteří mě nepřímo vybízejí, abych taky něco napsal. Stačí si přečíst pár stránek a začínám mít pocit, že i já jsem spisovatel, že stačí vzít tužku do ruky nebo si sednout k počítači. Ale pak se zas jako tolikrát předtím myšlenky rozpadnou. Opět nastává v hlavě prázdno, najednou mě nenapadá nic, co by stálo za to. Ke spisovatelům, kteří mě přímo okouzlili, patří Thomas Bernhard. Jeho naprostá upřímnost vede ke klamné domněnce, že stačí jen se rozhodnout nic nezatajovat a hned je o čem psát. Na chvíli se může zdát, jako by nebylo nutné nic jiného než se ke všemu přiznat, a z člověka je autor. Ale zbývá otázka, jestli takové upřímné vyznání vůbec bude někoho zajímat. Je to jen první a bezpodmínečný předpoklad. Když člověk píše se strachem, že se snad až příliš otevře, že se přece nemůže svěřovat všem, může na psaní rovnou zapomenout.

Jenže když se někdo rozhodne, že skončí s autocenzurou, má za sebou jen první krok. Pak musí následovat další. Jistě nemá smysl se svěřovat s banalitami, k nimž dojde každý druhý. Ale možná, že když se píše opravdu otevřeně, má to svůj smysl a nakonec to svědčí i o určité odvaze. Ta je pro psaní samozřejmě jednou z dalších základních podmínek. Zároveň však může

přinést roztržku s těmi nejbližšími – to když zjistí, jak je vidíte, jak to vlastně je s vašimi vztahy. Možná budou překvapeni, když po létech zjistí, jak je vnímáte a jaké city k nim ve skutečnosti chováte. Je nutné si tedy vše dobře rozmyslet, než se stanete „upřímným spisovatelem". Není to totiž bez rizika.

Opustit „život ve lži" je svým způsobem pozitivní krok, avšak je třeba myslet na následky. Upřímnost může přinést značné nepohodlí, můžete ztratit některé přátele, není ovšem vyloučené, že získáte jiné. Sám většinou upřímný být neumím, těžko se mi říkají nepříjemné věci, ale pak se zase svíjím, že jsem mlčel. Často prostě nemám chuť komplikovat si život, jenže tím víc si ho nakonec stejně zkomplikuju.

Co s tím? Od zítřka začínám. Každému vpálím všechno pěkně bez obalu. Jsem zvědav, co to způsobí, a taky, co tomu všichni řeknou.

Jen pokračujte, pane učiteli

Učitel Vašků byl blbec, to jsme pochopili hned v první třídě. Učil přírodopis, ale nic o něm nevěděl. Holky se snažil zaujmout tím, že před nimi překousl žížalu nebo spolknul chrousta. Učil taky vaření, ale to jsme si už vůbec neuměli představit. Protože takové prase, jako byl on, se těžko někde najde. Vzpomínám si, že nosil usmolenou košili a rozšmajdané boty, pro které jsme mu přezdívali Čochtan. Jednou jsem ho viděl, jak vyřešil napůl utrženou záložku u kalhot tím, že na ni šlápnul a urval ji celou. Místní zubař vzpomínal, že mu někdo přinesl umělé zuby, které našel na ulici. Dentista k nim prý přičichl a řekl: „Ty jsou učitele Vašků."

Zasáhl snad do všech oborů od zemědělství až po astronomii. Byl to takový předchůdce Járy Cimrmana. V malé obci na sever od Prahy, kde v místní škole učil, vedl takřka všechny zájmové kroužky. Předsedal spolku hasičů a také spolku chovatelů králíků. Vedl řidičský kurz, aniž sám kdy získal řidičské oprávnění. A ve škole měl na starosti například kroužek kreslení. Se svými žáky prochodil celé okolí. Malovali vltavské údolí nebo kopce a skály, které se nad ním tyčí. Také si vzpomínám na aféru s kroužkem mladých mičurinců. Vašků v časopise *Pionýr*

zveřejnil článek, v němž tvrdil, že se jemu a jeho svěřencům podařilo zkřížit pýr s pšenicí, takže výsledná rostlina získala plody pšenice a odolnost pýru. Když pak přijel na nečekanou exkurzi kroužek mičurinců z Pardubic, učitel prchl ze školy zadním vchodem. Nic z toho, co zveřejnil, samozřejmě nebyla pravda.

Že je Vašků homosexuál, jsem dlouho netušil a myslím, že to nevěděl ani nikdo v obci, ani nikdo z mých spolužáků. Už dva nebo tři roky jsem byl ze základní školy venku a studoval jsem na jednom pražském gymnáziu. Jednou jsem šel domů úzkou strmou uličkou, kde bydlel. Zahlédl mě a zavolal na mě, jestli se nechci podívat na jeho nové akvarely. Bylo to to poslední, co jsem chtěl v tu chvíli vidět. Ze slušnosti jsem však souhlasil. Když jsem vstoupil do jeho staromládeneckého brlohu, začal mi ukazovat své nesnesitelně amatérské výtvory, které považoval za rovnocenné Zdence Braunerové, nebo dokonce Antonínu Chittussimu.

Nechal jsem ho při tom a už jsem se chtěl loučit, když vtom mi ještě nabídl skleničku jablečného vína, které právě stáčel. Chuť mělo nevalnou, ale skleničku jsem, opět ze slušnosti, vypil. Hned mi dolil další, a když si myslel, že už mě dostatečně ožral, rozepnul si poklopec, vyndal své zvadlé přirození a začal onanovat. Snažil se, ale moc mu to nešlo. Zeptal se mě, jestli mi to nevadí. Chtělo se mi zvracet, ale nevím proč ze mě vyšlo: „Jen pokračujte, pane učiteli." Ještě chvíli se o cosi pokoušel, supěl u toho, avšak k ejakulaci nedošlo. Chvilku jsem ho nechal, ale pak jsem vyběhl ven. Ještě ve dveřích mě držel za rukáv a prosil, abych zůstal, že zažiju něco nevšedního, že mi totiž bude lízat koule. To už jsem nevydržel, odstrčil jsem ho a několikrát jsem se za brankou vyzvracel.

Ještě dlouho mi učitel Vašků nedal pokoj. Chodil mě pozorovat na místní tenisové kurty, kde jsem často hrával. Zdálky

mě zamilovaně sledoval. Dokonce navštívil v práci mou mámu a nabízel jí, že pro mě sežene výhodnou prázdninovou brigádu na senách, kde bychom byli pochopitelně ubytovaní spolu... Učitel Vašků byl prostě blbec.

Šílenci a učitelé

Je až neuvěřitelné, kolik může žít v malém městečku bizarních postaviček místních bláznů, a je navíc až nepochopitelné, že se k nim svým způsobem řadí i učitelé ze základní školy. Nedaleko té naší navíc stála ještě zvláštní škola, která produkovala několik absolventů ročně. Mezi nimi měl tehdy výsadní postavení Jarda, který získal přezdívku Rudý havel, protože měl červený, černými chlupy porostlý krk. Pravidelně odjížděl ze svého bydliště jakýmkoliv směrem autobusem, když se mu podařilo vyžebrat od někoho na lístek. Jenže pak nevěděl, kudy se vrátit, a někdy ho rodina hledala (i za pomoci policie) třeba i několik dní. Přivydělával si skládáním uhlí, ale když ceny jeho služeb začaly závratně stoupat, nikdo už ho nezaměstnával ani z útrpnosti. Čenda, další z absolventů pomocné školy, se zase obcí každý den po práci procházel v montérkách a kulichu, s hlasitě hrajícím tranzistorákem a psem Bleskem, kterého mu nakonec někdo otrávil. Pohřbil ho oblečeného do vlastního zimníku a dlouho ho oplakával. Byl členem nádvorní party v „penicilince" a říkalo se, že je tam jediný, kdo se opravdu nefláká.

Ovšem skutečnou hvězdou mezi místními figurkami byl Venda, kterému se bůhvíproč přezdívalo Šutrbalvan. Svou pře-

zdívku hluboce nesnášel, a když na něj někdo takhle zavolal, rozeběhl se za ním, co mu síly stačily. Ve svých šedesáti letech však neměl žádnou šanci kohokoliv dohonit. V oblečení kombinoval přesně to, co se pro místního blázna hodí. Měl červeného kulicha, černý oblek, pod ním jen bílé tílko a k tomu černé kecky bez ponožek. Pravidelně chodil s vozíkem nakupovat do samoobsluhy na náměstí, kde se vždycky vybavil basou piv. Chvílemi dokonce mluvil ve verších: „Letos bude tuhá zima, musím koupit pět bas piva." Byl to cvok-intelektuál, toužil po vzdělání, a byl dokonce hrdý na své znalosti. Rozhodl se, že se bude učit jazyky. Ale šel na to dost svérázně. Nejdříve ze všeho si totiž koupil polsko-německý slovník... Měl ještě rodiče. Oběma už bylo přes devadesát. Otec byl inženýr, prý spolupracoval s Františkem Křižíkem na vynálezu obloukové lampy. Radošovi, tak se jmenovali, měli údajně ještě jednoho syna, který žil v Americe a byl také inženýr. Pokud však neexistoval jen ve snech svých rodičů. Venda se tedy trochu nepovedl, údajně zhloupl po zánětu mozkových blan, ale kdo ví, jak to bylo. Všichni tři – rodiče a Venda – žili jako nájemníci v rodinném domku a obývali jeden pokoj se třemi okny. Vendu jsem potkal krátce poté, co mu zemřela máma, a zeptal jsem se ho, proč mají jednu roletu trvale staženou. S neprůstřelnou logikou odpověděl, že každý měl na starosti jednu roletu, a když máma umřela, nemá ji kdo vytáhnout. Brzy zemřel i táta a Venda zůstal sám úplně zoufalý. Každému říkal, že do žádného ústavu nepůjde, že se raději oběsí. Za několik měsíců ho našli doma mrtvého, zemřel asi strachem z toho, co s ním bude. Nikdo mu nevypravil pohřeb, byl zpopelněn bez obřadu. Jen místní holič, ke kterému Venda chodil, napsal oznámení o jeho úmrtí propisovačkou a vyvěsil ho ve výkladní skříni. Když býval Venda ještě ve formě, nevynechal jediný z plesů, které pořádaly různé spolky od komunistů přes hasiče až po fotbalisty v sokolovně na náměstí. Při

těchto příležitostech vylepšil svůj úbor připomínající Spejbla ještě bílými rukavičkami. Ale když chtěl některou z ženských vyzvat k tanci, tak se všechny rozutekly. Vůbec to nedokázal pochopit.

Franta, další osobnost vyšlá z pomocné školy, byl fetišista. Po večerech chodil po zahradách a kradl ze šňůr dámské prádlo – kalhotky a podprsenky. A byl to také šmírák, nakukoval do oken koupelen a sledoval ženské při převlékání. Svěřoval se nám, že onanuje několikrát denně, což vyjadřoval slovy: „Vosolim si ho šestkrát nebo sedmkrát." Jednou jsem ho viděl, jak šel po náměstí, za chůze onanoval a křičel: „Avanti, mám ho v pozoru!" Ani Franta neskončil dobře, šel opilý po trati a srazil ho vlak.

Málem bych zapomněl na Ivana, který jako malé dítě udivoval své okolí vysokou inteligencí, byl považován takřka za geniálního. Když mu bylo pět let, uměl psát a číst a s dědečkem mluvil německy. Jenže někdy ve druhé třídě se všechno zvrtlo. Těžce onemocněl, po nemoci všechno zapomněl, a dokonce ztratil schopnost se cokoliv dalšího naučit. Museli ho přeřadit do pomocné školy. Později se navíc projevila jeho sexuální úchylka. Říkal malým chlapečkům, že pracuje ve zdravotnictví a že pro ministerstvo připravuje statistiku, kolik lidí má pupík dovnitř a kolik ven. Ještě jsem nechodil do školy, když mě Ivan v polním úvozu za naším městečkem požádal, abych mu ukázal, jak na tom jsem v tomto ohledu já. Neukázal jsem mu nic a utekl jsem. Po čase jsem se dověděl, že Ivan zatáhl do sklepa domu svých rodičů malého kluka a rozřízl mu skalpelem břicho. Kluk prý přitom zešedivěl, ale zachránili ho. Ivana internovali na psychiatrii a nechali ho vykastrovat. Asi to pomohlo, pak jsem ho potkával zcela neškodného a předčasně zestárlého, jak chodí na procházky se svým jezevčíkem.

Z místních učitelů se ke skupině bizarních postaviček řadil učitel Novák, který vedl městskou kroniku a dopouštěl se při-

tom četných pravopisných chyb i komických stylistických neobratností. Přes četné profesní nedostatky ho povolání učitele bohužel bavilo a vnímal ho jako své životní poslání. K jeho výkonu mu ovšem chyběly takřka všechny předpoklady. Měl nejrůznější vady řeči – trochu zadrhával, neovládal výslovnost „r“ ani „ř“, měl i směšné sykavky. To všechno k jeho autoritě nijak nepřispívalo. Smích vyvolávala jeho recitace českých klasiků. Když se navíc rozčílil, hrozně prskal. Jedna z mých nejdrzejších spolužaček ho rozzuřila k nepříčetnosti, když si při jeho výkladu v první lavici roztáhla deštník. Byl malý, holohlavý a nevzhledný, při chůzi mu jedna noha nekontrolovatelně vystřelovala do stran. Kázeň si neudržel ani na chvíli. Ve třídě byl většinou takový hluk, jako by se v ní, jak stojí v jedné povídce Šimka a Grossmanna, válcoval plech. Novák většinou přetahoval výklad hluboko do přestávky, protože ho kvůli neustálému vyrušování repetentů nemohl takřka nikdy stihnout. Končil výuku zcela vynervovaný, a někdy se dokonce stalo, že neúspěšně honil některé z nejzlobivějších žáků po třídě. Nechával se vyprovokovat jako malý kluk. Vyučoval několik předmětů, ale ani jeden z nich pořádně neuměl. Zřejmě si připadal jako polyhistor. Kromě dějepisu a češtiny, kde klopýtal mezi pravopisnými chybami, mu svěřili také občanskou nauku, na které se nedalo celkem nic zkazit. Vždycky vyžadoval, abychom měli na začátek hodiny připravené aktuální zprávy z domova i ze světa. Tehdy už několik let trvala válka ve Vietnamu, a když se dlouho nikdo nehlásil, zvedl ruku spolužák Jarda. Novák byl očividně potěšen, že se konečně někdo hlásí, a Jarda se nemohl dočkat, až řekne: „Soudruhu učiteli, boje ve Vietnamu pokračují.“ Učitel se rozčílil a řekl: „Ty jsi ale blbec, Formánku.“ Do příštího týdne na všechno zapomněl a vyvolal ho znovu. Situace se několikrát opakovala. Dnes už je Novák dávno v penzi, je mu skoro devadesát, ale na školu nemůže zapomenout. Před časem jsem potkal jeho syna a ten říkal: „Táta už je teď

úplně mimo. Zrovna dneska si mi stěžoval, jak propadlík Konejl zase zlobil. Odpověděl jsem mu, že Konejl se už před mnoha lety uchlastal, že z něj už nemusí mít obavy."

Učitel Kratochvíl byl úplně jiný případ. Byl to samorost, kterého kdysi před válkou z trestu přeložili na Podkarpatskou Rus. Pak se vrátil se znalostí ruštiny a neustále rozvíjel svou lásku k alkoholu. Ráno míval ve třídě kocovinu, a tak jen zadal příklady z matematiky, která byla jeho hlavním oborem, a hned usnul s hlavou na stole. Někdy si krátil chvíli tím, že se rýpal v nose a holuby pak cvrnkal do třídy. Komunistů se vůbec nebál, o žádnou kariéru nestál. A říkal nám: „Děti, váš ředitel je kretén, z toho si příklad neberte. A jestli to na mě někdo řekne, tak mně je to úplně jedno, já si najdu místo třeba u pípy." Pokud vím, nikdo ho neudal. A ředitel skutečně kretén byl, stoupal po kariérním žebříčku, až se stal dokonce zemským inspektorem. Ale bylo mu to stejně houby platné. Ještě před odchodem do penze ho ranila mrtvice a celý ochrnul. Žena ho pak vozila po městě slintajícího na invalidním vozíku. A jak skončil učitel Kratochvíl? Jednoho silvestra se kdesi opil, a protože už do osady, kde bydlel, nejel pozdě v noci přes řeku přívoz, rozhodl se přeplavat. Bylo mu už kolem sedmdesátky, byl zdevastovaný náročným životním stylem, a tak nebylo divu, že dostal zápal plic a za několik týdnů zemřel.

Vzpomínám ještě na mladou učitelku češtiny, která projevovala zvláštní a často nečekaný smysl pro humor. S kamarádem jsme si asi ve třetí třídě říkali o přestávce na chodbě takový dětský vtip: „Správnej chlap musí bejt chlupatej, plešatej a musí smrdět." Učitelka, která se nám všem líbila, šla kolem nás a dodala s kamenným výrazem: „A když nesmrdí, musí mít alespoň v kapse hovno." Zůstali jsme stát s otevřenými pusami.

A na závěr ještě pan učitel Střeleček. Ten původně působil jako farář v jedné malé obci poblíž Prahy, ale zbavili ho „státní-

ho souhlasu". Zastával názor Petra Chelčického, že zlu se nemá odporovat násilím, což ale vůbec nezabíralo u pubertálních propadlíků. Ti mu dělali z vyučování hotové peklo. V hodinách zeměpisu stříleli trubičkou na mapu do míst, na která ukazoval, a nakonec i na něj. Prostě zkoušeli, co vydrží. Ale on na to říkal: „Chlapci, tímto způsobem se skutečně nemůžete chovat, to není hodné skoro dospělých lidí." A třída mu odpovídala ještě větším řevem. Když někdy nepředstavitelný rámus alespoň na chvíli ustal, tak nám, chudák, za odměnu vyprávěl příběhy. Vzpomínám si na jeden z nich: „Děti, kdysi jsme s několika kolegy putovali po Vysokých Tatrách. Stoupali jsme po úbočích horských velikánů, když vtom kdosi z nás zvolal: ‚Pohleďte, po klenbě nebeské pluje orel!' A skutečně, po klenbě nebeské plul orel." Příběh už zase končil za sílícího hlučení a bouřlivého smíchu třídy. Řekl nám, že nám již nikdy nebude nic vyprávět, když se budeme takto chovat. Vedl si také notýsek s „kárnými záznamy", kam si všechny prohřešky zapisoval. Někdy z nás byl tak zdecimovaný, že mi ho bylo až líto. Říkal jsem si, že tak vzdělaný člověk, který měl státní zkoušky z několika jazyků, si nic takového nezaslouží. V dalším školním roce už nenastoupil. Třeba mu dovolili, aby se vrátil k původnímu povolání, anebo taky mohl skončit v psychiatrické léčebně.

Grázl a posera

Pepa pocházel z rodiny, která se pohybovala takřka na okraji společnosti. Žila, nebo snad dosud žije, v malém venkovském domku. Otec byl opilec, jehož sny se naplňovaly jen v místní hospodě, kde trávili své večery, jak napsal v jedné z básní František Gellner, „muži se zájmy všeobecnými". Kdysi nadaný fotograf, který svůj talent utopil v alkoholu. Dokonce měl v místním kině až překvapivě zajímavou výstavu. Měl mimořádné oko, cit pro výběr motivů, pro prostor. Ale nakonec jen trochu ubrečeně litoval, že zbytečně ztrácel čas, že mu zbyly jen vzpomínky a promarněné šance. Pepova matka si nebrala servítky a neustále střídala milence, kteří byli čím dál horší, až už se od Pepova otce nijak nelišili. Syn tak v rodině zrovna moc pozitivních příkladů neměl a matčini chvilkoví amanti se o jeho budoucnost nijak nezajímali. Výjimkou byl učitel, který k jeho matce jakýmsi omylem zabloudil. Tehdy se ukázalo, že Pepa není hloupý, že by dokonce ve škole mohl patřit mezi nejlepší. Začala ho bavit matematika, projevil zájem o dějepis a začal se učit anglicky. Ale nemělo to dlouhé trvání. Učitel nevydržel matčiny avantýry a radši se rychle vytratil.